

CD KLASSIEK

Altijd vreemdeling
Gustav Mahler

De Argentijnse mezzosopraan Bernarda Fink brengt een indrukwekkende selectie uit de liederenschat van Gustav Mahler (1860-1911). Het gaat om een aantal cycli die de evolutie van Mahlers stijl goed weergeven.

Lieder eines fahrenden Gesellen componeerde Mahler tussen 1883 en 1885, toen hij dus nog piepjong was. De cyclus omvat vier liederen op teksten die deels door de componist zelf werden geschreven, deels werden overgenomen uit de gedichtenbundel *Des Knaben Wunderhorn. Alte Deutsche Lieder*. Nadien maakte Mahler nog een afzonderlijke cyclus met een keuze uit die romantische bundel volksliederen.

Twee andere cycli laten ons de rijpere componist aan het werk horen. Mahler was een groot bewonderaar van de Duitse dichter Friedrich Rückert, gestorven in 1866, wiens werk hij vanaf 1901 op muziek zette. Op dat moment was hij al een gevierd dirigent en in heel Europa bekend vanwege zijn symfonische werk.

De vijf op zich staande *Rückert-Lieder* ontstonden in de zomer

van 1901, overigens het jaar dat de componist in het huwelijk trad met Alma Schindler. De orkestratie is sterk gericht op blazers zoals de fagot, de hoorn en klarinet. De liederen gingen pas in 1905 in Wenen in première, samen met de *Kindertotenlieder*, een cyclus ook op tekst van Friedrich Rückert. Het thema van die cyclus is het verdriet over het gestorven kind. Mahlers eigen dochter Maria Anna overleed in 1907 en zijn vrouw Alma beschouwde dat nadien als een noodlot.

De cyclus was geschreven voor mezzosopraan of bariton. Op de cd van Fink, zelf mezzo, staan die werken centraal. Fink laat evenwel met pianobegeleiding ook vroeg werk van de componist horen. Overal klinkt melancholie door. Mahler zei van zichzelf dat hij drievoudig vreemdeling was: Bohemer in Oostenrijk, Oostenrijker in Duitsland en Jood in de hele wereld. De Argentijnse Bernarda Fink, geboren in 1955, stamt van Sloveense ouders en werkte vooral voor Europese ensembles.

Het lied was blijkbaar voor Mahler een belangrijk expressiemiddel, wat hij ook toonde door liederen op te nemen in ander werk. Nieuw was dat niet. Beethoven deed het hem voor.

Bernarda Fink Sings Mahler Lieder, met het Gustav Mahler Ensemble & Tonkünstler-Orchester Niederösterreich, harmonia mundi, HMC 902173, 22,50 euro.

CD OPERA

Even wegdromen
Jules Massenet

De internationale operawereld houdt van grote sterren. Steeds weer dringen nieuwe stemmen zich op. Vittorio Grigolo debuteerde in 2010 op het podium van Covent Garden in Londen als Des Grieux in *Manon* van Jules Massenet, en dat met veel succes. Dit album is helemaal opgebouwd met beroemde tenoraria's uit Franse opera's uit de negentiende eeuw, van Jules Massenet, Charles Gounod, George Bizet en ook Jacques Offenbach.

The Romantic Hero (de romantische held) luidt de titel van het

album en dat wil wat zeggen. De Italiaanse held treedt hier met het orkest van de Italiaanse omroep RAI aan in Turijn, toch wel de meest Franse stad in Italië. We horen twee aria's uit *Manon*, de populairste opera van Jules Massenet (1842-1912) die in 1884 in première ging in Parijs. Je hoort hier dus de klank van de Parijse opera van de periode omstreeks 1880. *Les contes d'Hoffmann* van Jacques Offenbach werd bijvoorbeeld voor het eerst opgevoerd in 1881, een jaar na de dood van de componist.

Faust van Charles Gounod is dan weer wat ouder, en dateert in een eerste versie uit 1859, nog de periode van het Tweede Keizerrijk. Gounod herwerkte zijn opera later en voegde er ballet aan toe, waardoor hij pas echt succesvol werd. (EDS)

The Romantic Hero, door Vittorio Grigolo en het Orchestra Sinfonica Nazionale della RAI. Sony Classical 88883 76658 2, 20,25 euro.

BOEK ERFGOED

Grote goochelaars
C. & K. Van Herwegen

Met de uitdrukking „Het is weer Laguerre.” geven mensen uit het Antwerpse aan dat er iets stuift in het huishouden. „Maar dat Laguerre ook een goochelaar was, is door weinigen geweten”, schrijven Christ en Kobe Van Herwegen, vader en zoon en zelf assistent en goochelaar, in hun boek *Chapeau*.

Als tiener hing Laguerre omstreeks 1840 rond op de kermis,

tot hij door de goochelaars werd opgemerkt en zelf bijzonder vingerlug bleek. Na een korte carrière raakte hij aan lagerwal. Vooral daardoor belandde zijn naam, en niet die van andere pioniers uit die tijd, in een uitdrukking.

Chapeau rijgt dergelijke anekdotes aan elkaar en vertelt aldus het verhaal van het goochelen in België. De ene goochelaar veranderde de zakdoeken van het publiek in een babyuitzet, de andere bracht altijd een magische bar mee, waarin hij uit een enkele kan alle denkbare dranken liet verschijnen. Meer dan tweehonderd artiesten passerden de revue. Christ en Kobe Van Herwegen verrichten dan ook al jaren onderzoek naar het onderwerp en kennen de namen van nog zes keer meer goochelaars.

Het boek is rijk geïllustreerd met affiches, foto's van voorstellingen en gehandteken-de portretten. Op hun flyers maken de goochelaars stevast reclame in grootse bewoordingen.

„De koning der goochelaars, de goochelaar der koningen! Drie uren lachen. Driehonderd kilo materiaal. Opgetreden bij de huwelijksplechtigheden van prinses Juliana in Nederland”, zo pocht ene Dr. Belmans aan het begin van de twintigste eeuw.

De auteurs van *Chapeau* zijn kenners, maar de goochelwereld is zo kleurrijk dat het boek voor iedereen gemakkelijk is. (JVH)

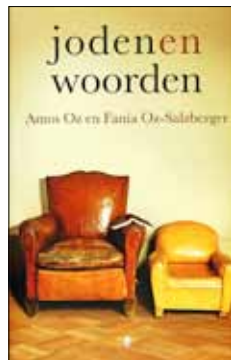
Christ & Kobe Van Herwegen, *Chapeau. De geheime goochel-geschiedenis van België*, Manteau, Antwerpen, 2014, 208 blz., ISBN 978 90 02 25482 6, 24,99 euro.

WANDELBOX

Oorlogswandelingen
Robert Declerck

De Eerste Wereldoorlog zal wellicht nog meer dan vier jaar, tot de honderdste verjaardag van de wapenstilstand op 11 november 2018, alomtegenwoordig zijn. Een originele manier om die zolang mee te herdenken, is al wandelend. In de wandelbox *WO I in Vlaanderen* vindt u alvast veertig tochten door gemeenten in alle Vlaamse provincies.

BOEK NON-FICTIE

Woorden als identiteit
Oz & Oz-Salzberger

Romanschrijver Amos Oz en zijn dochter Fania, die historica is, onderzoeken in *Joden en woorden* samen waaruit nu precies de joodse identiteit bestaat. „Wij, joden, staan erom bekend dat we het maar niet eens kunnen worden over alles wat begint met de woorden 'wij, joden'”, klinkt het gevat. Toch bestaat er een joodse natie, vinden ze. En die heeft niet zozeer te maken met religie, de staat Israël of de geschiedenis, maar wel met woorden en teksten.

Vader en dochter maken meteen duidelijk dat ze niet door

Robert Declerck stippelde eerder al wandelroutes uit die de „mooiste verborgen plekjes” en de „mooiste dorpen” van Vlaanderen aandedden. Nu duikt hij veertig keer in het lokale oorlogsverleden. Voor elke wandeling bevat de wandelbox twee fiches, waarvan de eerste vooral beknopt vertelt wat er in de gemeente in kwestie gebeurde in de periode 1914-1918.

Zo leest u bijvoorbeeld hoe in Maaseik alle inwoners van Duitse afkomst werden weggestuurd, zelfs de zusters ursulinen, hoe in Wichelen vlak vóór het einde van de oorlog nog een noodvliegveld werd aangelegd en hoe in Hoboken duikboten in elkaar werden gezet. Daarnaast bevatten de fiches een uitgeschreven routebeschrijving, een kaart en enkele tips om uit eten te gaan en te

overnachten. De wandelingen beginnen telkens aan een station, een kerk of een andere plek die makkelijk bereikbaar en herkenbaar is. (JVH)

Robert Declerck, *WO I in Vlaanderen. Veertig sporen van de Eerste Wereldoorlog*, Davidsfonds, Leuven, 2014, 84 losse fiches, ISBN 978 90 5826 995 9, 24,95 euro.

nationalisme of geloof gedreven worden in hun aanspraak op joodse afstamming. Wat beiden veel meer boeit, is hoe teksten – met name Bijbelse teksten – het joodse volk tijdloos kneedde tot een groep met een sterk collectief geheugen.

„Seculiere joden als wij zien de Bijbel als een grandioze menselijke schepping”, schrijven ze. Een menselijke schepping, waar geen God aan te pas kwam, maar die desondanks (of net daarom) volgens hen zo boeiend is, schitterende literatuur. En dus gaan vader en dochter wroeten in de Bijbel. „Wat ons inspireert is dat we er – al lezend – meer en meer achter komen dat we thuis horen in een lange, lange stoet leden van een en dezelfde, immer uitdijende bibliotheek, [...] een unieke genealogie van verbondenheid.”

De auteurs komen tot de vaststelling dat 'Joodsheid' een mooie metafoor is voor de mensheid in het algemeen. De joodse traditie vertoont kenmerken van de moderniteit: „Eigenschappen als angst om het bestaan, nomadische rusteloosheid en meertaligheid zijn universeler geworden in de moderne samenleving.” Een doordenker voor de

niet-joodse lezer. Amos Oz en Fania Oz-Salzberger leggen geregeld verbanden naar politieke en religieuze disputen in het Israël van vandaag. In het hoofdstuk *Tijd en tijdloosheid* valt de woordlijn even stil in Auschwitz.

Joden en woorden verschaft de lezer meer inzicht in het joodse denken en voelen. En aangezien 'alle mensen joden' zijn (zegt Bernard Malamud), misschien ook in zichzelf. Ondanks heel wat geestige passages – citaten van ruziënde rabbijnen uit de Talmud – vergt dit essay van 265 bladzijden wel wat inspanning. De lezer houdt er best zijn aandacht bij of hij zal zich snel een 'wandelande jood' voelen. (LW)

Amos Oz & Fania Oz-Salzberger, *Joden en woorden*, De Bezige Bij, Amsterdam, 2014, 272 blz., ISBN 978 90 234 8366 3, 29,50 euro.